

Motinystė intymaus partnerio smurto kontekste vaiko gerovės tyrimuose: motinocentrinė perspektyvos link

Jolanta Malažinskienė

Vilniaus universitetas
El. paštas jolanta.malazinskiene@gmail.com
<https://ror.org/03nadee84>

Santrauka. Intymaus partnerio smurtas prieš moteris ir toliau išlieka didele problema visame pasaulyje. Tačiau ši problema tampa dar aštresnė, kai smurtą patiria moterys kaip motinos, kurių patirtys dėl dėmesio vaikams nustumiamos į parašes. Šiuo straipsniu tirama, kaip motinos ir motinystė konstruojama vaiko gerovės mokslinėje literatūroje, kurioje į motinas žvelgiama tradiciškai, kaip į vienintele atsakingas už vaikų gerovę, net ir smurto prieš jas atveju. Pirmoje straipsnio dalyje aptariami nagrinėjamų vaiko gerovės tyrimų, susijusių su motinyste intymaus partnerio smurto kontekste, bruožai, antroje – aspektai, kuriais remiantis šioje literatūroje konstruojami motinų ir motinystės vaizdiniai, trečioje – išryškinta motinocentrinės perspektyvos svarba tyrimuose, kai smurtą patiria motinos.

Raktiniai žodžiai: motinystė, intymaus partnerio smurtas, smurtas prieš motinas, žmogaus teisės, motinocentrinė perspektyva.

Motherhood in the Context of Intimate Partner Violence: Towards a Matricentric Perspective

Summary. Intimate partner violence against women continues to be a major problem worldwide. The problem is exacerbated when women are subjected to violence as mothers, whose experiences are marginalised because of attention dedicated to their children. This article explores how the concepts of mothers and motherhood are constructed in the child welfare literature, which traditionally views mothers as solely responsible for children's well-being, even in the case of violence against them. The first part of the paper discusses the features of child welfare research in the context of intimate partner violence against mothers, whereas the second part of the paper discusses the aspects that underpin the construction of images of mothers and motherhood in this literature, while the third part of the paper highlights the importance of the matricentric perspective in research on mothers' experiences of violence.

Keywords: mothering/motherhood, intimate partner violence, violence against mothers, human rights, matricentric perspective.

Received: 2025-02-27. **Accepted:** 2025-06-16.

Copyright © 2025 Jolanta Malažinskienė. Published by Vilnius University Press. This is an Open Access article distributed under the terms of the [Creative Commons Attribution Licence](#), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

Įvadas

„Smurtas prieš moteris yra suprantamas kaip žmogaus teisių pažeidimas ir moterų diskriminacijos forma ir reiškia visus smurto *dėl lyties veiksmus*, dėl kurių moterys patiria arba gali patirti fizinę, seksualinę, psichologinę arba ekonominę žalą ar kančias, įskaitant grasinimą įvykdyti tokius veiksmus, prievartą arba savavališką laisvės atėmimą viešajame ar privačiame gyvenime“ (Europos tarybos konvencija dėl smurto prieš moteris ir smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir kovos su juo, 2011, 3 str.) (toliau Stambulo konvencija). *Intymaus partnerio smurtas* yra esamo ar buvusio intymaus partnerio *elgesys*, sukeliantis fizinę, seksualinę ar psichologinę žalą, įskaitant fizinę agresiją, seksualinę prievartą ir kontroliuojantį elgesį (Pasaulio sveikatos organizacija, 2025) (toliau PSO). PSO (2025) pabrėžia, kad smurtas prieš moteris turi būti matomas kaip socialinis kontrolės mechanizmas, skirtas vyrų dominavimui prieš moteris išlaikyti, bet ne kaip santykių problema – nesantaika, konfliktas, negebėjimas valdyti agresijos ar alkoholio ir kitų psichotropinių medžiagų vartojimo sukeltas elgesys, nes smurtas prieš moteris – lyčių nelygybės padarinys. Stambulo konvencijoje (2011) nurodoma, kad šalys, kovodamos su smurtu prieš moteris, turi atsižvelgti į lyčių aspektą (6 str.). Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 2012/29/ES (toliau Direktyva) teigiama, kad moterims paslaugos turi būti teikiamos pasitikėjimu grįstu principu, aiškiai palaikant moters poziciją (46 str.), atskiriant smurtaujančią asmenį nuo smurtą patyrusiojo (46 str.). Smurtą patyrusios moterys negali būti dėl smurto prieš jas kaltinamos, patologizuojamos, turi būti įgalinamos pasipriešinti smurtui, bet ne prisitaikyti prie jo (Vasiliauskaitė ir kt., 2017).

Nepaisant to, kad 80 proc. moterų per savo gyvenimą tampa motinomis (O'Reilly, 2019); kad motinos tris kartus dažniau nei vaikų neturinčios moterys patiria smurtą; kad jos sudaro didžiausią moterų prieglaudų gyventojų dalį (McDonald-Harker, 2019), smurtą patiriančioms motinoms teikiamos paslaugos neatitinka tarptautinės teisės reikalavimų (Direktyva, 2012; Stambulo konvencija, 2011) ir neskatina jų kreiptis oficialios pagalbos. Specialistai smurtą patiriančių motinų pasakojimais dažnai netiki, jas patologizuoja, kaltina tuo, kad jos yra „blogos motinos“, smurtaujančio asmens nuo smurtą patyrusiosios aiškiai neatskiria (Fleckenger, 2022, 2020; Wild, 2022; Arnall ir Stewart, 2021; Malažinskienė ir Mažeikienė, 2021; Singh, 2021; Strega ir kt., 2007).

Humphreys ir kt. (2015) teigimu, smurto prieš motinas ir jo poveikio motinystei tyrimai *moksle itin marginalizuota sritis, neturinti tinkamų, į motinų tapatybinius aspektus atsižvelgiančių teorinių prieigų, konceptualizacijos sistemos, aprašančios motinystę intymaus partnerio smurto kontekste*. O'Reilly (2019) mano, kad taip yra dėl to, jog vis dar nedaroma skirtis tarp moterų ir motinų, kurios nors ir yra tos pačios lyties, tačiau turi skirtingą požiūrį į gyvenimą. Dėl motinų prilyginimo „moterų“ kategorijai (Stambulo konvencija, 2011; Direktyva, 2012) (Jungtinių Tautų konvencija dėl visų formų diskriminacijos panaikinimo moterims, 1979) (toliau Konvencija), motinos tarptautinėje ir nacionalinėse erdvėse nėra girdimos, nefiksuojami realūs smurto joms daromi žalos mastai, užtemdoma platesnio smurto konteksto įtaka jų teisėms ir gerovei, nuvertinamas jų vaikų auginimo darbas.

Smurtas prieš motinas ir smurtą patiriančių motinų motinystė dažniausiai tyrinėjama vaiko gerovės literatūroje (McDonald-Harker, 2019; Callaghan, 2015; Lapierre, 2008; Strega ir kt., 2007). Motinos čia vertinamos tradiciškai – kaip pagrindinės vaikų globėjos, todėl kaltinamos dėl to, kad patiria smurtą, nes smurtas prieš jas suvokiamas kaip „blogos motinystės“ požymis. Tačiau ši literatūra yra svarbi, nes joje kuriami smurtą patiriančių motinų vaizdiniai, formuojamos visuomenės nuostatos jų atžvilgiu ir tuo pačiu prielaidos jas stigmatizuoti. Taip pat ši literatūra svarbi motinocentrinės (angl. *matricentric*) perspektyvos, orientuotos į motinas ir jų teises, plėtrai. Motinocentrinė perspektyva yra naudinga socialinių pokyčių, lyčių lygybės kaitos bei smurto prieš visas moteris problemos sprendimo priemonė (O'Reilly, 2019).

Straipsnio tikslas – atskleisti, kaip vaiko gerovės literatūroje konstruojamos intymaus partnerio smurtą patiriančių motinų ir jų motinystės sampratos, naudojant feministinės, žmogaus teisių ir motinocentrinės perspektyvų įžvalgas. *Straipsnio uždaviniai*: 1) aptarti tiriamos vaiko gerovės literatūros bruožus; 2) atskleisti motinų ir jų motinystės vaizdinius; 3) išryškinti motinocentrinės perspektyvos svarbą smurtą prieš motinas nagrinėjančiuose tyrimuose.

1. Motinystė intymaus partnerio smurto kontekste: vaiko gerovės tyrimai

Šiuolaikinėje vaiko gerovės literatūroje, tiriančioje vaikų padėtį smurtaujančiose šeimose, daugiausia dėmesio skiriama vaikų psichologinėms problemoms – emocinei, psichinei vaikų būklei (Callaghan, 2015; Lapierre, 2008; Edleson, 1999). Šie tyrimai yra svarbūs socialinei politikai ir praktikai – vaiko gerovės sistemai, kuriant darbo modelius vaiko teisėms užtikrinti – tačiau, mokslininkų teigimu, jie prisideda stiprinant lūkesčius smurtą patiriančioms motinoms bei kuriant prielaidas jų stigmatizavimui (Callaghan, 2015; Lapierre, 2008; Meier, 1993). Čia motinos, kaip pagrindinės vaikų globėjos (Bowlby, 1969), yra tapusios intervencijų dėmesio centru, nes manoma, kad smurto žala vaikams – netinkamos motinystės padarinys.

Tais atvejais, kai vaikai patiria tiesioginį smurtą – fizinę ar seksualinę prievartą – motinos dažnai įvardijamos smurtavusio tėvo bendrininkėmis, nepakankamai padariusiomis dėl vaikų saugumo, tačiau ne pagrindinėmis agresorėmis (Strega ir kt., 2007). Tačiau kai tėvas smurtauja prieš motiną ir vaikas tampa smurto liudininku, motina laikoma neatsakinga, nerūpestinga, negebanti patenkinti vaiko saugumo poreikių ir net tikslingai jiems kenkianti, t. y. vadovujamasi požiūriu į smurtą patiriančias motinas, kurį Lapierre (2008) yra įvardijęs „deficitinės motinystės modeliu“ (angl. *deficit model of mothering*). Tokiu atveju vaiko gerovės literatūroje tiriamas motinų elgesys ir (ar) galimi psichikos sutrikimai, aiškinamasi, kodėl jos neskiria pakankamai dėmesio vaikams (Holden ir Ritchie, 1991), nerodo motiniškos šilumos, negeba disciplinuotai auklėti savo vaikų (Sousa ir kt., 2022; Levendosky ir kt., 2006; Levendosky ir Huth-Bocks, 2003; Levendosky ir Graham-Bermann, 2000; Holden ir Ritchie, 1991) ar nepalieka smurtinių santykių (Magen, 1999).

Tokį požiūrį vaiko gerovės literatūroje, tiriančioje vaiko, kaip smurto liudininko, padėtį, lemia joje naudojamos teorinės prieigos, paremtos psichologijos mokslo žiniomis (Fast ir Richardson, 2019; Lapierre, 2008; Meier, 1993). Pagal *prieraišumo teoriją* (Bowlby, 1969), prigimties nulemta, kad tik motina gali tinkamiausiai rūpintis vaiku (Budds, 2021). Pagal *šeimos kaip sistemos teoriją*, šeimos vientisumo išsaugojimas yra svarbiausia vaiko gerovei (Fleckinger, 2022), o smurtas šeimoje – laikina problema. Pagal *traumos teorijas* (Herman, 1992; Dutton ir Painter, 1981; Walker, 1977), depresiniai, prislėgtumo, sunkumai dėl asmeninių ribų apsibrėžimo, nerimo, perdėto jautrumo simptomai yra psichikos ligos požymiai, bet ne intymaus partnerio smurto padarinys (Richardson ir Wade, 2009). Pagal *smurto ciklo ar tarpkartinę* (angl. *cross-generational*) *teoriją* (Lapierre, 2008), motinos smurtinės patirtys yra susijusios su jos patirtimi kilmės šeimoje, ten netinkamai suformuotu požiūriu į vaikų globą (Stephens, 1999), atsiradusiu polinkiu į psichikos ligas (Fast ir Richardson, 2019). Remiantis *mušamų moterų sindromo* (angl. *battered women syndrome*) *teorija* (Walker, 1977), motinos tiesiog nepakankamai atsakingos (Walker, 1983), nes jos pasirenka bejėgiškumo ir (ar) aukos poziciją (Flynn, 2019).

Vaiko gerovės literatūroje, tiriančioje vaikų, tapusių smurto šeimoje liudininkais, būklę, naudojama metodologija, grindžiama kiekybiniais tyrimais – statistinių duomenų analize. Lapierre (2008) teigimu, taip „sėkmingai“ susiejamas smurto šeimoje poveikis motinoms, motinystei ir vaikams su įvairiomis tiriamųjų elgesio ir adaptacijos problemomis, neįvertinant, kad nuo priežasties iki pasekmės gali atsirasti įvairūs tarpininkaujantys ir reguliuojantys kintamieji (Lapierre, 2008; Holden, 1998; Magen, 1999). Neatsižvelgiant į reikšmes, diskursyvius vaizdinius, daugiareikšmės interpretacijos galimybes (Rudenko, 2017), neįtraukiant kontekstinių veiksnių, į problemą žvelgiant iš paternalistinės tradicinės šeimos perspektyvos, tėvo vaidmuo, visų šeimos narių santykių spektro įtaka vaiko padėčiai neįvertinama, o motinų gerovė prilyginama vaiko gerovei, jos poreikių nepaisoma.

2. Motinystės intymaus partnerio smurto kontekste konstravimas

Tėvo nematomumas ir motinos matomumas

Vaiko gerovės literatūroje, nagrinėjančioje vaikų, gyvenančių šeimose, kuriose tėvas smurtauja prieš motiną, padėtį, naudojamas *lyčiai jautrus požiūris* (Callaghan, 2015; Lapierre, 2008; Strega ir kt., 2007). Fleckinger (2022) šį požiūrį sieja su platesniu kontekstu, politinėmis, teisinėmis priemonėmis – asmeninės atsakomybės, branduolinės šeimos, kaip natūralaus, vienintelio teisingo šeimos modelio, sampratomis, bendra teisine globa (Vaiko teisių konvencija, 1989, 7 str.), dėl kurios motinos net ir smurto prieš jas atveju įpareigtos rūpintis tėvo ir vaiko bendravimu (Fleckinger, 2022, 2020). Austin (2002) nurodo ir Vaiko teisių konvencijoje (1989, 3 str.) įtvirtintą vaiko intereso principą, kurio įsigaliojimas lėmė, kad tapo svarbesnės vaiko gyvenimo sąlygos, o ne tėvų elgesys, Edleson (1999) – vaiko, kaip smurto liudininko, sampratos atsiradimą, dėl kurios tėvo smurtas prieš motiną tapo labiau motinystės trūkumų problema.

Vaiko gerovės literatūroje, tiriančioje vaikų, kaip smurto liudininkų, padėtį motinų motinystė, bet ne tėvo elgesys, matoma kintamuoju, atliekančiu tarpininko vaidmenį – perduodančiu jos patirtą smurto žalą vaikui ir tuo pačiu kenkiančiu vaiko gerovei (Sousa ir kt., 2022; Lannert ir kt., 2014; Holmes, 2013; Lapierre, 2008; Callaghan, 2015; Levendosky ir kt., 2006; Levendosky ir Huth-Bocks, 2003; Levendosky ir Graham-Bermann, 2000; Holden ir Ritchie, 1991). Strega ir kt. (2007) tokio požiūrio priežastis sieja su šioje literatūroje nuo pat pradžių susiformavusiu požiūriu, tradiciškai ir toliau palaikomu, į problemą, Lapierre (2008) – su psicho-raidos (angl. psycho-developmental) perspektyvos, kurioje motinos figūra vaiko gerovei tyrimuose pripažįstama svarbiausia, naudojimu. Taip pat mokslininkai nurodo, kad tėvo nematomumas / motinos matomumas tyrimuose, viena vertus, ir toliau veikiamas *lyčiai neutralios kalbos*, įtvirtintos teisės aktuose, kita vertus, nesikeičiančių visuomenės lūkesčių motinų atžvilgiu (Fleckenger, 2022; Lapierre, 2008; Strega ir kt., 2007). Tokie terminai, kaip antai tėvai, *tėvystė*, *globėjai*, šeima, kuria lygiaverčių santykių – lyčių lygybės – įspūdi, kartu diskursyviai specifinį motinų indėlį auginant vaikus nuvertina (Fleckenger, 2022; Lapierre, 2008), tėvo svarbą šeimai ir vaiko gerovei sureikšmina (Strega ir kt. 2007). Kartu tėvo smurtas prieš motiną pradedamas matyti šeimos problema, nesantaika ar konfliktu (Malažinskienė ir Mažeikienė, 2021), o tai neskatina dėmesio kreipti į smurtą patyrusio asmens poreikius bei smurtaujančio asmens veiksmus (Direktyva, 2012). Tada ir siūlomos intervencijos susiejamos su motinos motinystės gebėjimų pagerinimu, o ne jų poreikių patenkinimu, vaikams, kaip šios literatūros rūpesčiui, bet ne tėvui ir jo smurtiniam elgesiui koreguoti (Strega, 2007).

Tėvo nematomumas / motinos matomumas išlaikomas ir įvairiomis dichotomijomis, kurių naudojimas didina nelygius lyčių galios santykius (Moore ir kt., 2023). Pavyzdžiui, diskutuojant smurto prieš moteris tema, pasitelkiama vyrų perspektyva, pažymint, kad *moterys ir motinos irgi smurtauja* (Jouriles ir kt., 2001) (cit. Lapierre, 2008), nors tyrimai rodo, kad tokiuose santykiuose moterys naudoja smurtą savigynos tikslams (Johnson, 2006). Siekiant įtikinti, kad feministinė ar lyčių lygybės perspektyva šio pobūdžio tyrimuose nėra reikalinga, kaip tai reikalaujama tarptautinės teisės (Stambulo konvencija, 2011, 6 str.), teigiama, kad *vaikai, kaip smurto liudininkai, vienodai nukenčia, nepriklausomai kas – tėvas ar motina – smurtauja* (Jouriles ir kt., 2001) (cit. Lapierre, 2008).

Intymaus partnerio smurtą patiriančių motinų kaip „blogų motinų“ įvaizdį tyrimuose kuria ir viešojoje erdvėje stipri „geros motinos“ ideologija. Tarkime, Levendosky ir Graham-Berman (2001), tyrusios moterų traumos simptomus, jų neigiamą žalą vaikui, šių motinų patirtis, nesiremiant jokiais tyrimais, sumenkina, pažymėdamos, kad ne visos traumotos motinos „*negeba suprasti ir reguliuoti savo emocijų, prisitaikyti prie vaiko, suvaldyti savo nerimo*“ (Levendosky ir Graham-Bermann, 2000, p. 31). Stephens (1999), tyrusi smurtą patyrusių motinų požiūrį į vaikų apsaugą nuo smurto žalos jiems, vienas iš jų priskiria pasyviai, kitas – aktyviai reaguojančių motinų grupei, neatsižvelgdama į šių motinų galimybes pasipriešinti smurtui ir (ar) užtikrinti vaikams tinkamą gyvenimo sąlygų. *Pasyviai* reaguojančias motinas ši mokslininkė teigia esant tas, kurios vaikams lūkesčius konstruoja ne pagal jų amžių, yra psichologiškai įstrigusios smurto cikle, t. y.

apskritai prioritetą teikia savo emociniams poreikiams tenkinti. Priešingai, kitokį požiūrį ir elgesį rodančias motinas priskiria *aktyviai* reaguojančių į vaikų apsaugą nuo smurto žalos jiems grupei. Šias motinas įvardija *herojiškomis* motinomis, t. y. *pasiaukojančios motinystės ideologijos* terminu, pagal kurį „geros motinos“ yra tos, kurios savo poreikius aukoja dėl vaikų poreikių patenkinimo (Hays, 1996).

Tėvo nematomumas / motinos matomumas išlaikomas ir veiksmų, galinčių paveikti vaiko gerovę, išdėstymu. Levendosky ir kt. (2006) pradeda nuo motinų smurto patirčių jų kilmės šeimoje, socialinių paslaugų, konstruojamų atsižvelgiant į vaiko probleminių elgesį, motinos psichikos sveikatai gerinti, vėliau pateikia *motinų* esamą psichinės sveikatos būklę bei motinystės praktikas. Postmus ir kt. (2012), kaip ir Levendosky ir kt. (2006), naudojantys tą patį Bielsky teorinį modelį, pirmiausiai nurodo motinos esamą psichinės sveikatos būklę, intymaus partnerio smurtą, socialinius tinklus ir darbo ne namuose svarbą, vėliau vaiko būdo bruožus. Taigi, pirmu atveju motinų praeities patirtys vertinamos kaip svarbesnis veiksnys nei patiriamas intymaus partnerio smurtas dabartyje ir tuo pačiu smurtaujančio tėvo elgesys, veikiantis motinos ir vaiko gerovę, o antruoju – motinos psichinės sveikatos būklė dabartyje, intymaus partnerio elgesys ir tai, kas nulemia motinos poreikių – saugumo, ryšių su išore, savirealizacijos – patenkinimą, pripažįstami esminiais veiksniais.

Taigi tėvo nematomumą / *motinos matomumą* vaiko gerovės tyrimuose lemia kontekstiniai ir vidiniai veiksniai. Kontekstiniai veiksniai yra teisės aktai, reglamentuojantys vaiko teisę bendrauti ar palaikyti ryšį su abiem biologiniais tėvais, vaiko intereso principą ir vaiko, kaip smurto liudininko, sampratą. Taip pat Vaiko teisių konvencijoje (1989) vartojama lyčiai neutrali kalba, dėl kurios, viena, motinų motinystės specifinis indėlis tapo mažiau pastebimas, kita, lūkesčiai joms dėl to nesumažėjo. Vidiniams su tyrimu susijusiems veiksniais priskiriami tokie mechanizmai, kaip antai reiškinių reikšmių pertvarkymas įvairiomis dichotomijomis, sumenkinančiomis smurtinį tėvo elgesį ir (ar) motinos smurtines patirtis, taip pat problemos struktūrizavimas, atsiliepiantis tyrimo eigai ir rezultatams.

Motinos ir vaiko diada

Vaiko gerovės tyrimuose, kuriuose vaikai mato / girdi tėvų smurtą prieš motinas, tokios išvados, kaip „kūdikiai <...> patiria traumą, kai ją patiria motina, išgyvena papildomą stresą – savo motinų patirtą žalą“ (Bogat ir kt., 2003, p. 119), „žalingiausias smurto poveikis – moterų nereguliuojamas afektas (matuojamas psichine sveikata), kuris yra susijęs su nereguliuojamu vaikų afektu (matuojamu išoriniu elgesiu)“ (Levendosky ir kt., 2006, p. 549) ar „Suvaldžius motinos traumos simptomus, tėvo smurtas tapo nereikšmingu“ (Schechter ir kt., 2011, 3709), yra įprastas reiškinys, nes čia dėmesys motinos-vaiko diadai, nepaisant politikos kaitos dėl tėvų bendros atsakomybės už vaikų auginimą (Vaiko teisių konvencija, 1989, 3 str.), laikomas esminiu vaiko gerovę lemiančiu veiksmu (Souse ir kt., 2022).

Vaiko gerovės tyrimuose, nagrinėjančiuose vaikų situaciją šeimose, kuriose jų tėvas smurtauja prieš motiną, naudojamos ir tokios formuluotės, kaip antai *moteris ir jos vaikai* (Stephens, 1999, p. 742), *motina turi vaiką* (Holmes, 2013, p. 522), iš kurių atrodytų, kad vaikas priklauso tik motinai. Viena vertus, tokios motinos-vaiko diados reprezentacijos gali būti aiškinamos vaiko nesavarankiškumu, priklausomybe nuo suaugusiųjų šeimos narių pagalbos, nepakitusiais visuomenės lūkesčiais, kita vertus, kaip nurodo Moore ir kt. (2023), teisės aktuose naudojama smurto konceptualizacijos sistema, jos formuojamų diskursų sankirtomis.

Stambulo konvencijoje (2011) yra pripažįstama, kad moterims ir mergaitėms kyla didesnė rizika patirti smurtą dėl lyties nei vyrams (preambulė), kad smurtas prieš moteris artimoje aplinkoje yra žmogaus teisių pažeidimas ir viena iš moterų diskriminacijos formų (3 str.). Tačiau tai, kaip problema įvardijama, koks dėmesys tenka vyrams ir moterims bei vaikams, lėmė nenumatytas interpretacijas viešojoje erdvėje ir tuo pačiu tyrimuose. Vyrai Stambulo konvencijoje (2011) minimi retai ir neaiškiai. Nėra nurodyta tiesiogiai, kad vyrai dažniausiai smurtauja prieš moteris, smurtas artimoje aplinkoje apibrėžiamas naudojant lyčiai neutralius terminus, kaip tai, kas gali vykti „tarp buvusių ar esamų sutuoktinių ar partnerių“ (3 str.). Be to, vyrai vaizduojami dviprasmiškai, kad jie irgi „gali tapti smurto artimoje aplinkoje aukomis“ (Stambulo konvencija, 2011, preambulė). Tuo tarpu moters kategorija čia dažna, be to, vaizduojama pasitelkiant tragizmo elementus, nurodant, kad smurtas prieš moteris „lemia fizinę, seksualinę, psichologinę ir ekonominę žalą ar kančias, įskaitant grasinimą įvykdyti tokius veiksmus, prievartą ir savavališką laisvės atėmimą“ (Stambulo konvencija, 2011, 3 str.). Be to, Stambulo konvencijos (2011), skirtos kovai su smurtu prieš moteris, preambulėje pažymima, kad „vaikai yra smurto artimoje aplinkoje aukos, įskaitant atvejus, kai vaikai yra smurto šeimoje liudininkai“, taip vaikų, gyvenančių šeimose, kuriose tėvas smurtauja, patirtis susiejant su jų motinų likimu.

Taigi smurtaujančio partnerio, kaip tėvo, beveik nesiejamo su privačia erdve, smurtinis elgesys, emocinis funkcionavimas ar poveikis psichinei vaiko gerovei tampa dar mažiau svarbiu veiksnium (Fleckenger, 2022, 2020; Lapierre, 2008; Callaghan, 2015). Priešingai, smurtą patiriančių moterų, kaip motinų, glaudžiai siejamų su privačia erdve, reikšmė išauga. Tačiau Moore ir kt. (2023) teigimu, dėl atskirų diskursų sankirtos sustiprėja neigiamas moterų, kaip motinų, įvaizdis. Sudaromas išpūdis, kad jos negali apsaugoti vaikų, bet, priešingai, jiems gali pakenkti, lemti jų elgesio pokyčius, didesnę agresiją (Lannert ir kt., 2014; Holmes, 2013). Vadinasi, kovos su smurtu prieš moteris atitinkamu būdu reglamentavimas tarptautinėje teisėje (Stambulo konvencija, 2011) galėjo lemti pokyčius ir tiriamoje literatūroje. Dabar tyrimuose nurodoma, kad „tarp motinos ir kūdikių traumos simptomų ryšys visiškai priklauso nuo motinų aplaidaus elgesio“ (Lannert ir kt., 2014, p. 1966), t. y. psichologinio ir fizinio smurto prieš vaikus, nepaisant to, kad yra priešingų įrodymų (Souise ir kt., 2022; Letourneau, 2007; Holden ir kt., 1998). Tyrimų imtys formuojamos iš vaiko apsaugos tarnybų kontroliuojamų motinų sąrašų (Lannert ir kt., 2014; Holmes, 2013), automatiškai priskirtų negebančių ap-

saugoti vaikų – nerūpestingų, neatsakingų, netinkamai besielgiančių su vaikais (Arnall ir Stewart, 2021; Fleckenger, 2022, 2020; Strega ir kt., 2007; Magen, 1999), psichologiškai ir fiziškai smurtaujančių (Lannert ir kt., 2014; Holmes, 2013; Stephens, 1999) – kategorijai. Mažiau kreipiama dėmesio ir į kitus motinų aspektus, tokius kaip priklausymas skirtingoms kultūrinėms erdvėms (Lannert ir kt., 2014; Holmes, 2013; Dayton ir kt., 2010; Levendosky ir Huth-Bocks, 2003).

Apibendrinant galima teigti, kad motinos-vaiko diados sampratai taip pat daro įtaką kontekstiniai ir su tyrimais susiję veiksniai. Kontekstiniai veiksniai – tai smurto prieš moteris konceptualizacijos sistema, kurianti motinoms nepalankius diskursus, veikiančius visuomenės lūkesčius ir požiūrį į motinas. Atitinkamai, šie diskursai lemia tyrimų, kurie motinas, patiriančias smurtą, dabar jau atvirai kaltina smurtu prieš vaikus, atsiradimą, stiprinančių dėmesį motinos-vaiko diadai. Tyrimų rezultatų nepagrindžiant su motinų, nepatiriančių smurto, radiniais, imtis sudarant šališkai, neįvertinant tyrimo dalyvių kultūrinės priklausomybės, motinystės veiksmingumo rezultatai iškraipomi ir tampa blogesni nei galėtų būti (Callaghan, 2015).

Motinų gerovės problematika

Žmogaus teisių perspektyvos požiūriu moterų, kurios patiria smurtą, gerovė siejama su moterų kaip žmogaus teisėmis – vyrų ir moterų lygybe, moterų teise gyventi be smurto, nepatirti diskriminacijos viešojoje ir privačiojoje erdvėse, jų įgalinimu (Stambulo konvencija, 2011, 6 str.). Tačiau *moterų, kaip motinų, teisės* tarptautinėje teisėje nėra aiškiai išskirta kategorija. Akcentuojamas motinų indėlis į šeimos gerovę, visuomenės vystymąsi, taip pat nurodoma, kad vaikais turi rūpintis tėvas, motina ir visa visuomenė (Konvencija, 1979, preambulė). Moters, kaip motinos, sąvoka pateikiama Vaiko teisių konvencijos (1989) 24 straipsnyje, nurodant, kad šalis turi užtikrinti motinoms ikigimdyminiu / pogimdyminiu laikotarpiu tinkamas sveikatos paslaugas (24 str., p. 2, e dalis), tėvai ir vaikai turi žinoti apie maitinimo krūtimi naudą (24 str., 2 p. d dalis), bet be nuorodos į motinų poreikius.

Moksle *motinų, patiriančių smurtą, gerovė* nėra konceptualizuota sąvoka. Sousa ir kt. (2022) siūlo šią sampratą vaiko gerovės tyrimuose, kuriuose vaikai yra smurto liudininkai, susieti su trimis veiksniais: 1) intymaus partnerio smurto įtaka motinos psichinei sveikatai ir motinystei; 2) motinų veiksmingumo jausmu; 3) moterų, kaip motinų, tapatybės jausmu (Sousa ir kt., 2022, p. 1634). *Motinų psichinė sveikata* čia suprantama kaip būklė, kuri gali daryti tiesioginį neigiamą poveikį motinystei (Sousa ir kt., 2022; Levendosky ir kt., 2006; Bogat ir kt., 2003; Levendosky ir Graham-Bermann, 2000) ar atsirasti dėl „motinystės krizės“ – situacijos, kuri galima, kai motinoms nepavyksta tinkamai vaikais pasirūpinti dėl motinystei nepalankių sąlygų (Kelly, 2009). *Motinų veiksmingumo*, moterų pasitikėjimo savo motinyste ir gebėjimu pasirūpinti vaikais (Buchanan ir kt., 2013) jausmas – tai, kas net gali pagerinti smurtą patiriančių motinų psichinę sveikatą, atsparumo smurtui lygį (Sousa ir kt., 2022), motinoms pajutus, kad jos geba susidoroti su lūkesčiais motinystei ir kylančiais joje iššūkiais. *Moterų, kaip motinų, tapatybės*

jausmas – pasididžiavimas savimi kaip motina ir tai, kas suteikia stiprybės, savo vertės pajutimą ir prasmę motinystėje.

Sousa ir kt. (2022) parodo besikeičiantį požiūrį į motinas ir motinystę vaiko gerovės literatūroje, tiriančioje vaikų, kaip smurto liudininkų, padėtį, pradedančią pripažinti, kad motinos vaidmuo yra svarbus moterų gyvenimo aspektas, jų stiprybės ir atsparumo neigiamiems veiksniams šaltinis. Tačiau tai neprisideda prie intymaus partnerio smurto prieš motinas problemos sprendimo, bet, priešingai, ją užmaskuoja, didina lūkesčius motinoms ir stiprina nelygius galios santykius (Moulding ir kt., 2015). Dabar vaiko gerovės literatūroje akcentuojami motinų turimi gebėjimai kontroliuoti situaciją – valdyti vaikų elgesį, vengti aplinkybių, galinčių suerzinanti partnerį, ir kt. (Sousa ir kt., 2022). Viena vertus, į atsparumą orientuotas požiūris neigia motinų, kaip *bejėgių, pasyvių, pažeistų*, stereotipus, kita vertus – neskatina socialinių santykių pertvarkos visuomenėje (Fast ir Richardson, 2019). Kitaip tariant, neakcentuojant *pasipriešinimo smurtui* veiksmų ir kartu nepripažįstant smurto sąsajų su vyrų siekiu dominuoti prieš moteris ir jas kontroliuoti (Coate ir Wade, 2007), bet ieškant būdų padidinti motinų atsparumą smurtui, neatskleidžiamas smurto žiaurumas ir sąmoningumas ir išlaikomas *status quo*.

Vadinasi, motinų teisių samprata kaip jų gerovės pagrindas nėra aiškiai išreiškiama nei tarptautiniuose teisės aktuose, nei vaiko gerovės tyrimuose. Motinos gerovė siejama tik su vaiko gerovės užtikrinimu, pasiekama stiprinant motinų atsparumą, siejamą su motinos veiksmingumo ir tapatybės jausmais. Tačiau toks požiūris nekuria prielaidų socialinių santykių visuomenėje pertvarkai, bet atsakomybę už smurto kontrolę perduoda motinoms.

3. Motinocentrinės perspektyvos link

Motinocentrinė perspektyva, atsiradusi dėl specifinės moterų, kaip motinų, tapatybės ir motinų darbo, nesiejama su pasiaukojančios motinystės ideologijos bruožais. Motinocentrinę perspektyvą motinystės tyrėjai glaudžiai sieja su motinų teisėmis ir lyčių lygybės skatinimu, siekiu motinų darbą pripažinti struktūriškai reikšminga visuomenei veikla. *Motinystės patirtis* čia suvokiama kaip intelektualinė, filosofinė ir savirefleksyvi veikla, o *motinystės institucija* – ideologinė, socialinė ir politinė institucija, apibrėžianti reikalavimus motinoms ir jų motinystei, kurianti geros motinos sampratą (O'Reilly ir Bizzini, 2009).

Rich (1976) ir O'Reilly (2010) akcentuoja poreikį priešintis motinoms nepalankiai motinų ir jų motinystę reguliuojančiai tvarkai, kad socialiniai santykiai atitiktų teisingumo ir lyčių lygybės principus. Rich (1976) siūlo griauti motinystės institucijos taisykles per įgalintą ir įgalinančią motinystės praktiką, ieškoti nišų jai įtvirtinti (O'Reilly ir Bizzini, 2009). O'Reilly (2010) skatina moteris atsisakyti patriarchalinės motinystės praktikų, kurti daugiau galių motinoms užtikrinančių motinystės įvaizdį ir permąstyti diskursyvinus bei ontologinius „gerų motinų“ konstravimo principus.

Vaiko gerovės tyrimuose, kuriais siekiama prisidėti sprendžiant vaiko raidos problemas, šiems gyvenant šeimose, kuriose tėvas smurtauja prieš motiną, palaikomos mater-

nalistinės teorijos ir politikos prielaidos, atitinkančios dominuojančią, kitaip tariant, prigimtine motinystės sampratą (O'Reilly, 2019; Douglas Michaels, 2004). Rich (1976) šią sampratą susieja su jos įvardytu motinystės institucijos reiškiniu, O'Reilly (2019) – su nuostatomis, kad „pirmiausia vaikai“, „motinos gerovė svarbi vaikų sveikatai ir saugumui“, „motinos žino geriausiai“, „moterys kaip grupė palaiko idėjų, įsitikinimų ir patirčių rinkinį, atspindintį jų motiniškas žinias ir motiniškas stiprybes“ ar tai, kad „moterys natūraliai arba intuityviai yra empatiškesnės, mažiau išnaudojančios ir labiau prisiderinančios prie santykių nei vyrai“ (O'Reilly, 2019, p. 15).

Vaiko gerovės literatūroje, kurioje nagrinėjami atvejai, kai tėvas smurtauja prieš motiną ir vaikai dėl to tampa smurto liudininkais, motinos neskatinamos būti sąmoningos ir aktyvios, kaip to siekiama motinocentrine perspektyva (O'Reilly, 2019; O'Reilly ir Bizzini, 2009; Ruddick, 1989; Rich, 1976), bet, priešingai, – verčiamos laikytis ekspertų nurodymų, jausti tik teigiamus jausmus, susiliesti su vaiko poreikiais (Hays, 1996). Čia nėra atsižvelgiama į tai, kaip motinos gyvena, jaučiasi, kad jos yra nuolat besikeičiančių pojūčių būsenos, kitaip nei moterys, neturinčios vaikų. Taip pat nesiremiamą įrodymais, kad motinų elgesio įvairovė padeda motinos ir vaiko psichologiškai sveikų santykių vystymuisi (Ruddick, 1989; Rich, 1976), motinystė gali būti ne tik nuosaiki, gebanti brėžti ribas, atliepanti, reaguojanti, bet ir abejojanti bei nuolat permąstanti motinystės reikšmės (Kačkutė 2024, 2015; Rodgers, 2014). Vaiko gerovės literatūroje ignoruojama tai, kad motinystė ir motinos šiais laikais jau siejamos su kitomis idėjomis ir perspektyvomis – pasirinkimo, kūno autonomijos, karjeros pertraukomis, motinos, tėvo ir visuomenės pareigomis, šiuolaikinėmis technologijomis, gimdymo ir vaikų auginimo būdų pasirinkimo įvairove.

Tiriamoje vaiko gerovės literatūroje taip pat neįvertinama, kad atskiruose pasaulio regionuose požiūris į motinystę skiriasi. Motinystės studijų mokslininkai yra atskleidę, kad spalvotosios moterys motinystės praktikomis daugiausia dėmesio skiria fizinei vaiko gerovei, motinų įgalinimui ir kultūrinės tapatybės rasizmo akivaizdoje išsaugojimui, rūpestis vaikais nesiejamas tik su biologinės motinos pareigomis. Daugelyje kultūrinių ir socialinių kontekstų finansinis išlaikymas yra svarbi motinystės funkcija ir vaikų auklėjimo forma, todėl jų darbas ne namuose nėra laikomas „blogos motinystės“ požymiu (O'Reilly, 2019; Taksheva, 2018; Collins, 1994). Todėl vaiko gerovės tyrimuose, naudojant vieną – Vakarų kultūroje dominuojančią motinystės ideologiją – prieigą, išvada teikiant imčių, apimančių įvairioms kultūroms atstovaujančias motinas, pagrindu, skleidžiamos žinios klaidina politiką ir praktiką, prisideda prie motinų autentiškumo, savarankiškumo, galios veikti paneigimo.

Collins (1994) kritikuoja baltųjų, vidurinėsios klasės amerikiečių (ypač ekonomiškai saugios, branduolinės šeimos) emocinio ugdymo ir asmeninės autonomijos požiūrį, teigia, kad *būtina keisti žiūros centrą tyrimuose*. O'Reilly (2019) nurodo, kad svarbu pereiti nuo vaikų prie motinų. Šiame straipsnyje aptariami vaiko gerovės literatūros tyrimai parodė, kad dėmesys patiriančioms smurtą motinoms yra didžiulis, bet nėra dėmesio jų poreikiams ir teisėms. Taip pat Collins (1994) pažymi, kad *būtina ginčyti motinystės apibrėžimus, iškraipančius tikrąsias, realybės neatitinkančias reikšmes*. Šios mokslo sri-

ties darbuose motinystei apibrėžti vartojamas neutralus lyčiai terminas „tėvystė“, taip nuvertinamas motinų ir jų sąmoningas išpareigojimas motinystei. Intymaus partnerio smurtas vaizduojamas per „moters“ kategoriją, pvz., Walker (1977) pasiūlytą „*mušamos moters*“ sąvoką, arba minimas atskirai nuo motinų ir motinystės reikšmių, taip menkinant motinų smurtines patirtis ir nukrypstant nuo smurto kaip galia ir lyčių nelygybe paremto reiškinių, tarptautinių teisės aktų, susijusių su smurtu prieš moteris, reikalavimų (Direktyva, 2012; Stambulo konvencija, 2011).

Taigi motinocentrinės perspektyvos vystymas leistų geriau suprasti motinų perspektyvą, jų buvimo pasaulyje būdus, jų įvairovę, kartu neigti motinas psichopatologizuojančias nuostatas. Taip pat būtų teigiamai veikiamas motinų ir jų motinystės autentiškumas, sąmoningumas, aktyvumas, kuriamos prielaidos centro tyrimuose kaitai, atsižvelgiant į motinų poreikius ir teises. Kartu būtų prisidedama prie teisingesnių socialinių santykių kaitos, lyčių lygybės augimo ir smurto prieš moteris apskritai problemos sprendimo.

Išvados

Vaiko gerovės mokslo srities tyrimai, susiję su vaikų, kaip smurto liudininkų, padėties vertinimu, laikomi svarbiais politikai ir praktikai – vaiko gerovės sistemos, vaiko teisių užtikrinimo darbo modeliams kurti, tačiau jie kelia nerealius lūkesčius smurtą patiriančioms motinoms ir prisideda prie jų stigmatizavimo. Šie tyrimai remiasi tradiciniu požiūriu į vaikų auginimą – motinos čia suvokiamos kaip pagrindinės jų globėjos. Smurto prieš motinas atveju tiriamos motinystės praktikos, motinos elgesys ir (ar) psichinė sveikata, bet ne smurtaujančio tėvo vaidmuo bei žalingas jo veiksmų poveikis vaiko gerovei.

Vaiko gerovės tyrimuose, kuriuose tėvas smurtauja prieš motinas, motinų ir motinystės vaizdiniai turi įtakos kontekstiniai ir su tyrimų organizavimu susiję veiksniai. Teisės aktai, jų pagrindu konstruojami diskursai bei jų sankirtos, vaiko gerovę sieja su motinų atsakomybe, motinų motinystės gebėjimus sumenkina, požiūrį į smurtą patiriančias motinas veikia neigiamai. Tyrimuose naudojami mechanizmai, kurie reiškinių prasmes ir tyrimų rezultatus pateikia nepalankiu motinoms būdu. Motinų gerovės sąsąjį su atsparumo smurtui lygio konstravimas nekuria prielaidų socialinių santykių visuomenėje pertvarkai, atsakomybę už smurto kontrolę perduoda motinoms.

Motinocentrinės perspektyvos vystymas turėtų teigiamą poveikį socialinei politikai ir praktikai. Remiantis šia prieiga galima geriau suprasti motinų perspektyvą, jų buvimo pasaulyje būdus, paneigti motinas psichopatologizuojančias nuostatas. Taip pat būtų teigiamai veikiamas motinų ir jų motinystės autentiškumas, sąmoningumas, aktyvumas, kuriamos prielaidos pakeisti tyrimų atskaitos tašką. Taip pat ši perspektyva padėtų suvokti šį esminį smurto dėl lyties aspektą ir inicijuotų teisingesnius socialinius santykius, lyčių lygybės augimą ir smurto prieš moteris problemos sprendimą.

Literatūra

- Arnall, E., & Stewart, S. (2021). Developing a Theoretical Framework to Discuss Mothers Experiencing Domestic Violence and Being Subject to Interventions: A Cross-National Perspective. *International Journal for Crime, Justice and Social Democracy*, 10(2), 113–126. <https://doi.org/10.5204/ijcsd.1561>
- Austin, R. (2002). Step on a crack, break your mother's back: poor moms, myths of authority, and drug-related evictions in public housing. *Yale Journal of Law and Feminism*, 14(2), 273–289.
- Buchanan, F., Power, C., & Verity, F. (2013). Domestic Violence and the Place of Fear in Mother/Baby Relationships: „What Was I Afraid Of? Of Making It Worse“. *Journal of Interpersonal Violence*, 28(9), 1817–1838. <https://doi.org/10.1177/0886260512469108>.
- Buchanan, F. (2013). A critical analysis of the use of attachment theory in cases of domestic violence. *Critical Social Work*, 14(2), 19–31. <https://doi.org/10.22329/csw.v14i2.5879>
- Budds, K. (2021). Validating social support and prioritizing maternal wellbeing: beyond intensive mothering and maternal responsibility. *Philosophical Transactions B*, 376(1827). <https://doi.org/10.1098/rstb.2020.0029>
- Bogat, G. A., DeJonghe, E., Levendosky, A. A., Davidson, W. S., & von Eye, A. (2006). Trauma symptoms among infants exposed to intimate partner violence. *Child abuse & neglect*, 30(2), 109–125. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2005.09.002>
- Bowlby, J. (1969). *Attachment and loss*. New York: Basic Books.
- Callaghan, J. (2015). Mothers and Children? Representations of Mothers in Research on Children's Outcomes in Domestic Violence. *Psychology of Women Section Review*, 17(1), 13–20. <https://doi.org/10.53841/BPSPOW.2015.17.1.13>
- Coates, L. & Wade, A. (2007). Language and violence: Analysis of four discursive operations. *Journal of Family Violence*, 22(7), 511–522. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1007/s10896-007-9082-2>
- Collins, P. H. (1994). Shifting the center: race, class, and feminist theorizing about motherhood. In E. N. Glenn, G. Chang, & L. R. Forcey (Eds.), *Mothering: ideology, experience, and agency* (pp. 45–65). New York, Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315538891>
- Dayton, C. J., Levendosky, A. A., Davidson, W. S. & Bogat, G. A. (2010). The child as held in the mind of the mother: The influence of prenatal maternal representations on parenting behaviors. *Infant Mental Health Journal*, 31(2), 220–241. <https://doi.org/10.1002/imhj.20253>
- Douglas, S. & Michaels, M. (2004). *The mommy myth: the idealization of motherhood and how it has undermined women*. New York, NY: Free Press.
- Dutton, D. & Painter, S. L. (1981). Traumatic bonding: the development of emotional attachments in battered women and other relationships of intermittent abuse. *Victimology: An International Journal*, 6(1–4), 139–155.
- European Parliament & of the Council (2012). Directive 2012/29/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2012 establishing minimum standards on the rights, support and protection of victims of crime, and replacing Council Framework Decision 2001/220/JHA. <https://www.refworld.org/legal/reglegislation/council/2012/en/96856>
- Edleson, J. L. (1999). Children's witnessing of adult domestic violence. *Journal of Interpersonal Violence*, 14, 839–870.
- Council of Europe (2011). The Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence (Istanbul Convention). Retrieved from: <https://www.coe.int/en/web/gender-matters/council-of-europe-convention-on-preventing-and-combating-violence-against-women-and-domestic-violence>

Fast, E. & Richardson, C. (2019). Victim-blaming the crisis of representation in the violence prevention field. *International Journal of Child and Family Studies*, 10(1), 3–25. <https://doi.org/10.18357/ijcyfs101201918804>

Fleckinger, A. (2020). The dynamics of secondary victimization: when social workers blame mothers. *Research on Social Work Practice*, 30(5), 515–523 <https://doi.org/10.1177/1049731519898525>

Fleckinger, A. (2022). The father absence-mother blame paradigm in child protection social work: an Italian feminist single case study. *European Journal of Social Work*, 26(2), 245–257. <https://doi.org/10.1080/13691457.2022.2045259>

Flynn, S. (2019). Battered woman's syndrome: a tragic reality, an evolving theory. Retrieved from: <https://www.esr.ie/index.php/TrinityWomensReview/article/view/2062/604>

Herman, J. L. (1992). Complex PTSD: a syndrom in survivors of prolonged and repeated trauma. *Journal of Traumatic Stress*, 5, 377–391.

Hays, Sh. (1996). *The cultural contradictions of motherhood*. New Haven: Yale University Press.

Holden, G. W., Stein, J. D., Ritchie, K., Harris, S. D. & Jouriles, E. N. (1998). Parenting behaviors and beliefs of battered women. *Children Exposed to Marital Violence*, 289–334. <https://doi.org/10.1037/10257-009>

Holden, G. W. & Ritchie, K. L. (1991). Linking extreme marital discord, child rearing, and child behavior problems: evidence from battered women. *Child Development*, 62, 311–327. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.1991.tb01533.x>

Holmes, M. R. (2013). Aggressive behavior of children exposed to intimate partner violence: an examination of maternal mental health, maternal warmth and child maltreatment. *Child Abuse & Neglect*, 37, 520–530. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2012.12.006>

Humphreys, C., Thiara, R., Sharp, C., & Jones, J. (2015). Supporting the relationship between mothers and children in the aftermath of domestic violence. In N. Stanley & C. Humphreys (Eds.), *Domestic violence and protecting children: New thinking and approaches*. London, England: Jessica Kingsley.

Johnson, M. P. (2006). Conflict and control. Gender symmetry and asymmetry in domestic violence. *Violence Against Women*, 12(11), 1003–1018. <https://doi.org/10.1177/1077801206293328>

Kačkutė, E. (2015). Migrantės motinos tapatumas Betty Quan dramoje *Gimtoji kalba*. *Literatūra*, 57(4), 68–81. <https://doi.org/10.15388/Litera.2015.4.9806>

Kačkutė, E. (2024). The Migrant Mother's Silence in Her Mother Tongue as a Mothering Strategy, *Contemporary Women's Writing*, 18(2), 1–18. <https://doi.org/10.1093/cww/vpae027>

Kelly, U. A. (2009). „I'm a mother first": The influence of mothering in the decision-making processes of battered immigrant Latino women. *Research in Nursing and Health*, 32(3), 286–297. <https://doi.org/10.1002/nur.20327>

Lannert, B. K., Garcia, A. M., Smagur, K. E., Yalch, M. M., Levendosky, A. A., Bogat, G. A. & Lonstein, J. S. (2014). Relational trauma in the context of intimate partner violence. *Child Abuse & Neglect*, 38(12), 1966–1975. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2014.10.002>

Lapierre, S. (2008). Mothering in the context of domestic violence: The pervasiveness of a deficit model of mothering. *Child and Family Social Work*, 13(4), 454–463. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2206.2008.00563.x>

Letourneau, N. L., Fedick, C. B. & Willms, J. D. (2007). Mothering and domestic violence: a longitudinal analysis. *Journal of Family Violence*, 22(8), 649–659. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2206.2008.00563.x>

Levendosky, A. A., Leahy, K. L., Bogat, A. G., Davidson, W. S. & Eye, A. (2006). Domestic violence, maternal parenting, maternal mental health, and infant externalizing behavior. *Journal of Family Psychology*, 20(4), 544–522. <https://doi.org/10.1037/0893-3200.20.4.544>

- Levendosky, A. A. & Huth-Bocks, A. C. (2003) The impact of domestic violence on the maternal-child relationship and preschool-age children's functioning. *Journal of Family Psychology*, 17(3), 275–287. <https://doi.org/10.1037/0893-3200.17.3.275>
- Levendosky, A. A. & Graham-Berman, S. A. (2001). Parenting in battered women: the effects of domestic violence on women and their children. *Journal of Family Violence*, 16(2), 171–192. <https://doi.org/10.1023/A:1011111003373>
- Levendosky, A. A. & Graham-Bermann, S. A. (2000). Trauma and parenting in battered women: an addition to an ecological model of parenting. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 3(1), 25–35. https://doi.org/10.1300/J146v03n01_03
- O'Reilly, A. (2019). Matricentric feminism: a feminism for mothers. *Journal of the Motherhood Initiative*, 10(1–2), 13–26.
- O'Reilly, A. & Bizzini, S. C. (2009). From the personal to the political: toward a new theory of maternal narrative. *Introduction*. *Susquehanna University Press*. Retrieved from: https://rua.ua.es/dspace/bitstream/10045/27075/6/Personal_to_Political_Introduction.pdf
- O'Reilly A. (2010). *Twenty-first-century motherhood: experience identity policy agency*. New York: Columbia University Press.
- Magen, R. H. (1999). In the best interests of battered women: reconceptualizing allegations of failure to protect. *Child Maltreatment*, 4(2), 127–135. <https://doi.org/10.1177/1077559599004002005>
- Malažinskienė, J. ir Mažeikienė, N. (2021). Pagalba moterims, patyrusioms intymaus partnerio smurtą: tarp teorijos ir realybės. *Socialinis darbas. Patirtis ir metodai*. 28(2), 9–37. <https://doi.org/10.7220/2029-5820.28.2.1>
- Moulding, N. T., Buchanan, F. & Wendt, S. (2015). Untangling self-blame and mother-blame in women's and children's perspectives on maternal protectiveness in domestic violence: Implications for Practice. *Child Abuse Review*, 24, 249–260. <https://doi.org/10.1002/car.2389>
- McDonald-Harker, C. (2019). Abused women's mothering experiences. In Hallstein, L. O., O'Reilly, A., & Giles, M. (Eds.), *The Routledge Companion to Motherhood* (pp. 255–266). Routledge.
- Meier, J. S. (1993). Notes from the Underground: Integrating Psychological and Legal Perspectives on Domestic Violence in Theory and Practice. *Hofstra Law Review*, 21(4). Retrieved from: <https://scholarlycommons.law.hofstra.edu/hlr/vol21/iss4/4/>
- Moore, Sh., Fox, R., Easpaig, B. N. G. & Deravin, L. (2023). Family and domestic violence policy discourses and narratives: implications for emergency departments and communities in rural Australia. *International Journal for Equity in Health*, 22(65), 1–23. <https://doi.org/10.1186/s12939-023-01873-y>
- Postmus, J. L., Hung, Ch. & Mathisen-Stilianou, A. (2012). The impact of physical and economic abuse on maternal mental health and parenting. *Children and Youth Services Review*, 34, 1922–1928. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2012.06.005>
- Rich, A. 1976. *Of woman born*. New York-London: W.W. Norton & Company.
- Richardson, C., & Wade, A. (2009). Taking resistance seriously: a response-based approach to social work in cases of violence against indigenous women. In J. Carrière & S. Strega (Eds.), *Walking this path together: Anti-racist and anti-oppressive child welfare practice* (pp. 193–216). Winnipeg, MB: Fernwood.
- Rodgers, J. (2014). Exploring the possibility of a positive maternal subjectivity: an introduction to Lisa Baraitser's maternal encounters: the ethics of interruption. In Bueskens, P. (Eds.), *Mothering and Psychoanalysis: Clinical, Sociological and Feminist Perspectives* (pp. 375–390). Demeter Press
- Rudenko, N. (2017). The crisis of representation" in the social sciences in the middle of the 1980–1990s. *Epistemology and Philosophy of Science*, 51(1), 206–220. <https://doi.org/10.5840/eps201751119>
- Ruddick, S. (1989). *Maternal thinking. Toward a politics of peace*. Beacon Press.

Schechter, D. S., Willheim, E., McCaw, J., Turner, J. B., Myers, M. M. & Zeanah, C. H. (2011). The relationship of violent fathers, post-traumatically stressed mothers and symptomatic children in a pre-school-age inner-city pediatrics clinic sample. *Journal of Interpersonal Violence*, 26(18), 3699–3719. <https://doi.org/10.1177/0886260511403747>

Singh, S. (2021). Punishing mothers for men's violence: failure to protect legislation and the criminalisation of abused women. *Feminist Legal studies*, 29, 181–204. <https://doi.org/10.1007/s10691-021-09455-5>

Sousa, C. A., Siddiqi, M. & Bogue, B. (2022). What do we know after decades of research about parenting and IPV? A systematic scoping review integrating findings. *Trauma, Violence and Abuse*, 23(5), 1629–1642. <https://doi.org/10.1177/15248380211016019>

Stephens, D. L. (1999). Battered women's views of their children. *Journal of Interpersonal Violence*, 14(7), 731–746.

Strega, S., Fleet, C., Brown, L., Dominelli, L., Callahan, M., & Walmsley, C. (2007). Connecting father absence and mother blame in child welfare policies and practice. *Children and Youth Services Review*, 30(7), 705–716. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2007.11.012>

Taksheva, T. (2018). Motherhood studies and feminist theory. *Journal of the Motherhood Initiative*, 9(1), 177–194.

United Nations (1989). Convention on the Rights of the Child. Retrieved from: <https://www.unhcr.org/uk/4d9474b49.pdf>

United Nations (1979). Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women. Retrieved from: <http://www.refworld.org/docid/3ae6b3970.html>

Walker, L. E. (1977). Who are the battered women? *Frontiers: A Journal of Women Studies*, 2(1), 52–57. <https://doi.org/10.2307/3346107>

Walker, L. E. (1988). The battered woman syndrome. In G. T. Hotaling, D. Finkelhor, J. T. Kirkpatrick, & M. A. Straus (Eds.), *Family abuse and its consequences: New directions in research* (pp. 139–148). Sage Publications, Inc.

Vasiliauskienė, L. H., Dirmotaitė, E. ir Vasiliauskaitė Z. (2017). Metodinės rekomendacijos specializuotos pagalbos centrų darbuotojams, savanoriams bei apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymą įgyvendinančių institucijų darbuotojams ir specialistams. Vilniaus moterų namai. Prieiga internete gegužės 13, 2025, <https://socmin.lrv.lt/uploads/socmin/documents/files/veiklos-sritys/seima/seimos-politika/Metodin%C4%97s%20rekomendacijos%202018.pdf>

Wild, J. (2022). Gendered discourses of responsibility and domestic abuse victim-blame in the English children's social care system. *Journal of Family Violence*, 38(3), 1–13 <https://doi.org/10.1007/s10896-022-00431-4>

World Health Organization (2015). *Violence against women*. Retrieved from: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/violence-against-women>